

Nemes Gábor

PÁPAI KÖVETEK A MOHÁCS ELŐTTI MAGYARORSZÁGON

Nándorfehérvár eleste¹ — mely soha be nem gyógyuló sebet ütött Magyarország déli végvárrendszerén — Európa számára is egyértelműen jelezte: a Magyar Királyságot soha nem látott oszmán veszély fenyegeti. A kulcsfontosságú erősség török kézre kerülése után a pápaság — akinek hazánk elsősorban az oszmánok elleni harc miatt amúgy is fontos szereppel bírt — Magyarországgal mint a „kereszténység védőbástyájával” intenzívebb diplomáciai kapcsolatokra törekedett.² A 16. század elején még csak formálódó pápai diplomáciai képviselők útján Róma megpróbált minél nagyobb befolyásra szert tenni a magyar királyi udvarban, és ehhez — túlzás nélkül állíthatjuk — legjobb diplomatáit küldte.

A legátus

A pápa által egy országba küldhető legrangosabb követek a legátusok, akik legtöbbször kiemelkedő képességű, tapasztalt diplomaták és rendszerint bíborosok voltak.³

VI. Adorján pápa már 1523. február 23-i konzisztóriumán II. Lajos király kérésére elhatározta,⁴ hogy legátust küld, február 27-én pedig erre a feladatra

¹ Szakály Ferenc: A török–magyar küzdelem szakaszai a mohácsi csata előtt (1365–1526). In: Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából. Szerk. Ruzsás Lajos – Szakály Ferenc. Bp., 1986., 11–57., 49–52.

² Nándorfehérvár eleste után Zsigmond lengyel király X. Leó pápától kért segítséget Magyarország megvédésére: Consistorialia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1426–1605). Kiad. Tusor Péter – Nemes Gábor. (Collectanea Vaticana Hungariae I/7.) Bp.–Róma 2011. 36. n. 26. A pápa válaszeveleit l.: Archivio Segreto Vaticano (a továbbiakban: ASV) Arm. XLIV., vol. 5, fol. 247^{rv}, reg.: Luigi Nanni (ed.): Epistolae ad principes. I. (Collectanea Archivi Vaticani 28.), Città del Vaticano 1992., 119. n. 707.; ASV Arm. XXXIX., vol. 36, fol. 155^r–157^r, ed.: Georgius Pray: Annales regum Hungariae V. Vindobona, 1770. 24–25. L. még erről: Kenneth M. Setton: The Papacy and the Levant (1204–1571). III. Philadelphia 1984. 195.

³ A pápai legátus feladatairól, jogköreiről részletesen: Antonín Kalous: Plenitudo potestatis in partibus? Papežští legáti a nunciové ve střední Evropě na konci středověku (1450–1526). (Knižnice Matice Moravské 30.) Brno 2010., 20–139. A közép-európai térségbe küldött legátusok és nunciussok áttekintő táblázatát l. i. m. 172–175.

⁴ 1522 szeptemberében a magyar király követi, Brodarics István és Francesco Marsuppini által jelezte, hogy küldjön őszentsége legátust vagy nunciust hozzá, l. Stephanus Brodericus: Epistulae. Ed. Petrus Kasza. (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum. Series Nova 16.) Bp. 2012. 57–59., n. 10., 58.

⁵ Angelo Mercati: Dall’Archivio Vaticano. I. Una corrispondenza fra curiali della prima metà del Quattrocento. II. Diarii di concistori del pontificato di Adriano VI. (Studi e testi 157.) Città del

Pompeo Colonna bíborost választotta.⁵ A pápa az általa küldött segély összegét adók, valamint aranyneműk és hivatalok áruba bocsátásából próbálta összegyűjteni,⁶ illetve levélben tájékoztatta a magyar királyt Colonna bíboros legátusi megbízatásáról és segély küldéséről, amelyet Lajos a pápának meg is köszönt.⁷ Eközben a legátusi megbízatást nemcsak Colonna — aki legalább 100 000 dukát segélyt tartott volna szükségesnek —, hanem az utódnak kiszemelt Lorenzo Campeggio bíboros is visszautasította, mert annak nagyságát egyikük sem tartotta elegendőnek.⁸ Végül Adorján pápa választása a tudós domonkosra, Tommaso de Vio bíborosra esett, akinek 1518/19-ben az augsburgi birodalmi gyűlésen — Luther tanainak vizsgálata mellett — egy törökellenes hadjárat szervezése volt a feladata.⁹ A május 8-án megválasztott legátus július 1-jén indult Rómából az apostoli nunciussá kinevezett Giovanni Antonio Burgióval, és még e hónapban meg is érkezett Budára.¹⁰ Az 50 000 dukátot kite-

Vaticano 1951. 101.; *Tusor P. – Nemes G.*: Consistorialia i. m. 39–40., n. 30–31., idézi *Kalous, A.*: Plenitudo potestatis i. m. 376–377. Pompeo Colonnára l. *Franca Petrucci*: Pompeo Colonna. In: *Dizionario Biografico degli Italiani I–LXXVIII*. Istituto della Enciclopedia Italiana. Roma 1960–2013. (a továbbiakban: DBI) vol. 27. 407–412. Colonna bíboros leghírhedtebb tette a Sacco di Roma során vállalt szerepe volt. – A kinevezést említi még: *Bárany Attila*: A szulejmáni ajánlat. Magyarország, a Török Birodalom és a Nyugat (1521–1524). Máriabesnyő 2014. 88.

⁶ *Mercati, A.*: Dall’Archivio i. m. 101–102.; *Tusor P. – Nemes G.*: Consistorialia i. m. 41–43., n. 33–34. Márc. 23-án a küldendő legátus hatáskörét is megtárgyalták.

⁷ A pápa leveléről, melyet a neves pápai diplomata, Melchior Lang adott át a magyar királynak l. *Andrea del Burgo* jelentését Ferdinánd főhercegnek Olmützben, 1523. ápr. 2.: *C. Tóth Norbert*: Politikatörténeti források Bátori István első helytartóságához (1522–1523). (Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 50.) Bp. 2010. 208–210., n. 186., 209. Néhány nappal később felkereste Lajost Thomas Niger, a Krakóból visszatérő pápai nuncius is, akinek legátus és segély küldését sürgette, l. i. m. 214–215., n. 1. A magyar király ápr. 9-én Olmützben kelt köszönőlevelét az ápr. 23-i konzisztóriumon olvasták fel, l. *Mercati, A.*: Dall’Archivio i. m. 95.; *Tusor P. – Nemes G.*: Consistorialia i. m. 43–44., n. 35.

⁸ *Wenzel Gusztáv*: Marino Sanuto világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai III. Magyar Történelmi Tár 25. (1878) 274.; *Constantin Höfler*: Papst Adrian VI. 1522–1523. Wien 1880. 417.; *Artner Edgár*: Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya a mohácsi vészt megelőző években (1521–1526). In: *Mohácsi emlékkönyv 1526*. Szerk. Lukinich Imre. Bp. 1926. 63–123., 74. Colonna bíboros döntését az április 23-i konzisztóriumon jelenthette be, amint erre Girolamo Balbi beszédében kitért: „quibus scripserat de legato designato, qui nunc legationem repudiavit”, l. *Mercati, A.*: Dall’Archivio i. m. 96. A bíborost az is befolyásolhatta, hogy ezzel egy időben a cataniai érsekség adminisztrátorságát is elnyerte. *Petrucci, F.*: Pompeo Colonna i. m. 408. és *Conrad Eubel*: Hierarchia Catholica Medii Aevi sive Summorum Pontificum S.R.E. Cardinalium, Ecclesiarum Antistitum Series. I–III. Münster 1910–1914². (a továbbiakban: HC) III. 159.

⁹ *L. Ekehart Stöve*: Tommaso de Vio. In: DBI vol. 39. 567–578. és Bullarium Ordinis FF. Praedicatorum. Ed. Thomas Ripoll. IV. 1484–1549. Roma 1732. 360., 363., 378., 381.; *Tusor P. – Nemes G.*: Consistorialia i. m. 32–33., n. 21.

¹⁰ *Mercati, A.*: Dall’Archivio i. m. 96–98., 106.; *Tusor P. – Nemes G.*: Consistorialia i. m. 44–45., n. 36., 38. A bíboros jöveteléről és az 50 000 dukát segélyről a pápa brevét is küldött, amint azt II. Lajos királynak Brodarics Istvánhoz 1523. júl. 1-jén kelt leveléből megtudjuk, l. *Kasza P.*: Epistulae i. m. 69–71., n. 18., 70. Erről a velencei követ is beszámolt: *Wenzel G.*: Marino Sanuto i. m. 275. A legátus jún. 1-jén Perényi Ferenc váradi püspökhöz intézett ajánlólevelét l. *Ripoll, T.*: Bullarium i. m. 413–414. L. még *Fraknói Vilmos*: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szent-székekkel. I–III. Bp. 1901–1903. II. 331.; *Michail Popescu*: Die Stellung des Papstthums und des Christlichen Abendlandes gegenüber der Türkengefahr vom Jahre 1523 bis zur Schlacht bei Mohács (1526). Bucarest 1887. 19–20.; *K. M. Setton*: The Papacy i. m. 219.

¹¹ A Chiggiaktól 1523. jún. 16-án 6000, 1523. jún. 30-án a Strozziaktól 4000 kamarai dukátot vett kölcsön l. ASV Camera Apostolica (a továbbiakban: Cam. Ap.), *Diversa Cameralia*, vol. 74, fol. 9v és

vő pápai segélyt — amelyet részben római bankházaktól vett kölcsön¹¹ — megérkezésekor letétbe helyezte a budai Fugger-faktorátusban: 33 750 forintot új magyar pénzben (*in monetis novis Hungaricalibus*), a többi aranyban (9850 *ducato largo* és 3500 *scudo di sole*).¹² Bár az összeget a magyar udvar saját kiadásaira akarta felhasználni, a bíboros — akit Lorenzo Orio velencei követ némi rosszindulattal, talán a korabeli magyar közvélekedést is tükrözve „szeszélyesnek és fősvénynek” nevezett — nyilvánvalóvá tette: csak az eredeti rendeltetésére hajlandó azt átadni.¹³

A legátus részt vett a bécsújhelyi királytalálkozón is, ahol II. Lajos király, Ferdinánd osztrák főherceg és Zsigmond lengyel király képviselőjében Krzysztóf Szydłowiecki kancellár a Jagelló- és Habsburg-országok diplomáciai kérdéseit voltak hivatva rendezni.¹⁴ A bíboros október 20-án¹⁵ elsősorban a tö-

Artner Edgár: Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája. Kiad. Szovák Kornél – Török József – Tusor Péter. (Collectanea Vaticana Hungariae I/1.) Bp.–Róma 2004. 165–166., n. 130.

¹² *Artner E.*: Védőbástya i. m. 190–196., n. 145., 190.; Archivio di Stato di Roma (a továbbiakban: ASRoma), Fondo Camerale I, Serie IV (Diversorum del Camerlegno), Liber III (busta 369), fol. 7v–8r. Lorenzo Orio és Francesco Massaro velencei követek is beszámoltak a segélyről, l. *Balogh I.*: Velencei diplomaták i. m. xli., lxvii. Orio követ szerint az 50 000 dukátot Vio útközben váltotta be, de az így nyert 60 000 helyett akár 120 000 is lehetett volna. Hans Dernschwam, a budai Fugger-faktorátus pénztárnoka szerint Vio 60 000 dukátot helyezett el náluk, l. *Hans Dernschwam*: Erdély. Besztercebánya. Törökországi útinapló. Közreadja Tardy Lajos. (Bibliotheca Historica) Bp. 1984. 123. L. még *Höfler, C.*: Papst Adrian VI. i. m. 417.; *Artner E.*: Apostoli Szentszék i. m. 74.; *Götz Freiherrn von Pölnitz*: Jakob Fugger I–II. Tübingen 1949. I. 541.; II. 525., 561–562.; *Bárány A.*: A szulejmáni ajánlat i. m. 92. Vincenzo Guidoto 40 000 dukátról tud, l. *Wenzel G.*: Marino Sanuto i. m. 314. Fraknoi Vilmos által írott 40 000 részben erre alapszik, l. *Relationes oratorum pontificiorum*. Magyarországi pápai követek jelentései 1524–1526. (Monumenta Vaticana Hungariae II/1.) Ed. Vilmos Fraknoi. Bp. 1884. xci.; *Fraknoi V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 331., részben pedig a Filippo Strozziól e célra felvett 4000 forint félreértésén. A nova monetáról l. *Huszár Lajos*: A budai pénzverés II. Lajos korában. Tanulmányok Budapest múltjából 9. (1941) 176–193. – A Spekner Enikő a budai faktorátusban letétbe helyezett összeget tévesen Bakócz Tamás letétének véli, l. *Spekner Enikő*: A budai Fugger-faktorátus. Egy délnémet kereskedő- és bankház képviselője a késő középkori Budán 1503–1533. In: Vándorutak – Múzeumi örökség. Tanulmányok Bodó Sándor tiszteletére, 60. születésnapja alkalmából. Szerk. Viga Gyula – Holló Szilvia Andrea – Cs. Schwalm Edit. Bp. 2003. 429–434., 431.

¹³ Krzysztóf Szydłowiecki kancellár naplója 1523-ból. Szerk. Zombori István, a latin szöveget gondozta Érszegi Géza, ford. Boronkainé Bellus Ibolya. (METEM Könyvek) Bp. 2004. 19. L. még a velencei követek jelentéseit fentebb és 1524. jan. 12-én Lajos király levelét Brodarichhoz: *Kasza P.*: Epistulae i. m. 85–87., n. 27., 86. Erről szól egy 1524. jan. 28-án Várdai Ferenc erdélyi püspöknek írott missilis: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár (MNL OL DL) 82 631., amelyet idéz *Kubinyi András*: A mohácsi csata előzményei. In: Kubinyi András: Nándorfehérvártól Mohácsig. A Mátyás- és a Jagelló-kor hadtörténete. (A Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtára) Bp. 2007. 156–195., 174–175.; *Kubinyi András*: Szulejmán szultán 1524. évi békeajánlata. Legenda vagy tény? In: Uo. 151–155., 154.; *Bárány A.*: A szulejmáni ajánlat i. m. 113–114., 116.

¹⁴ A konferenciáról l. Krzysztóf Szydłowiecki naplója i. m.

¹⁵ Vio bíboros 1523. okt. 4-én érkezett Győrbe, ahonnan a király után Sopronba utazott tovább. A győri káptalan halakat, kacsákat, csirkéket és kiváló minőségű bort ajándékozott neki: „Item cardinali de Urbe et legato de latere misso ad Jaurinum venienti eunti post regem ad Sopronium misimus pisces fl. I 1/2 emptos, ancas, pullos den. LX et vina peroptima den. XXXVI.” – Egyházmegyei Levéltár, Győr; A győri káptalan magánlevéltára, Feudáliskori gazdasági iratok, 1. kötet. (A győri káptalan számadáskönyve 1497–1528) (a továbbiakban: GyEL GyKMLt Feudális, 1. köt.) pag. 612. Idézi: *Iványi Béla*: A győri székeskáptalan régi számadáskönyvei. Bp. 1918. 21.

rökök elleni hadjárat és a keresztény fejedelmek összefogásának — különösen a lengyelek és a Német Lovagrend közötti béke — ügyében tájékoztatta a megjelenteket a Szentszék álláspontjáról.¹⁶ VI. Adorján ugyanis — aki szeptember 14-én váratlanul elhunyt — a plocki püspökségre a Rómában követi megbízatást ellátó Erazm Ciołek halála után nem Rafał Leszczyński przemysli püspököt, hanem Brandenburgi János Albertnek, a Német Lovagrend nagymesterének Albert nevű öccsét nevezte ki abban a reményben, hogy ezáltal elősegítheti a két fél közeledését. Vio a legátusi kiadásait — a bíboros tudta és egyetértése nélkül — részben a püspökségben beszédett péterfillérekéből kívánta fedezni, így ez erősen hátráltatta a bíboros tárgyalási pozícióit.¹⁷ November 10-én egyébként — mikor a találkozót már Pozsonyban folytatódott — a legátus felszólalt a lutheri eretnekség terjedése ellen is.¹⁸

A Budán székelő legátus nemcsak diplomáciai feladatokat bonyolított le, hanem jelenléte jó alkalmat teremtett arra, hogy a különböző egyházi előírások alól kizárólag a pápa számára fenntartott felmentések ügyében hozzá forduljanak.¹⁹ Kísérletéről keveset tudunk: titkára és ügyhallgatója Giambattista Flavio,²⁰ az oklevelek kiállításáért fizetendő taxák és a pecsételés ügyintézője

¹⁶ Krzysztof Szydlowiecki naplója i. m. 31–32., jelenlétéről 18., 20., 25., 28., 37., 49. Minden-szentek ünnepén a szentmisén történt incidensről l. i. m. 58. Az ünnepi szentmisék után a legátusnak volt joga áldást adni, erre l. még i. m. 66. VII. Kelemen pápa megválasztásának hírére a misét maga a bíboros celebrálta, l. i. m. 93.; *Fraknoi V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 332.

¹⁷ Krzysztof Szydlowiecki naplója i. m. 73. A plocki püspökség ügyének összefoglalását l. *Kasza Péter*: Egy magyar diplomata lengyel szolgálatban. (Újabb források Brodarics István római követi működéséhez). Irodalomtörténeti Közlemények 113. (2009) 593–605., l. még: *Augustin Theiner*: Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia I–III. Roma 1860–1863. II. 411., n. 429.; 413., n. 431.; *Kasza P.*: Epistulae i. m. 61–66., n. 12–15.; 68–69., n. 17.; 71–74., n. 19.; 77–78., n. 22.; 84–85., n. 26. Rafał Leszczyński még 1525 őszén sem tudta a bíborost megillető összeget elküldeni Burgiónak, mert a káptalan ezt megakadályozta, erről l. Tomicki levélét és Burgio jelentését: *Henricus Damianus Wojtyksa*: Acta Nuntiaturae Poloniae II: Zacharias Ferreri (1519–1521) et nuntii minores (1522–1553). Roma 1992. 194–196., n. 20.; Relationes oratorum pontificiorum i. m. 267–271., n. 68., 271. – VI. Adorján pápa több esetben élt ezzel a finanszírozási módszerrel, l. *Stöve, E.*: Vio i. m. 572.

¹⁸ Krzysztof Szydlowiecki naplója i. m. 65., 88.

¹⁹ 1.) 1523. aug. 24. MNL OL DL 74 679. és 74 763. (reg.: *Bónis György*: Szentszéki regeszták. [Jogtörténeti Tár 1/1] Bp. 1997. 609., n. 4318.) 2.) 1523. szept. 5. MNL OL DL 25 312., kiad.: *Kalous, A.*: Plenitudo potestatis i. m. 379. 3.) 1523. nov. 8. MNL OL Diplomatai Fényképgyűjtemény (DF) 279 847. és 279 848. 4.) 1523. nov. 15. Bayerisches Hauptstaatsarchiv (BayHStA) Hochstift Passau, Urkunden n. 2990. <http://monasterium.net/mom/DE-BayHStA/HUPassau/2990/charter> 5.) 1523. nov. 30. BayHStA Hochstift Passau, Urkunden n. 2995. <http://monasterium.net/mom/DE-BayHStA/HUPassau/2995/charter> 6.) 1523. nov. 30. BayHStA Hochstift Passau, Urkunden n. 2996. <http://monasterium.net/mom/DE-BayHStA/HUPassau/2996/charter> (A letöltés ideje: 2015. dec. 21.) 7.) 1523. dec. 4. MNL OL DF 218 183. 8.) 1524. márc. 11. MNL OL DL 50 506. (reg.: *Bónis Gy.*: Szentszéki regeszták i. m. 611., n. 4332.) 9.) 1524. ápr. 24. MNL OL DF 249 068., máj. 8-i kelettel említi: *Kelényi B. Ottó*: Iparosok és kereskedők Budán és Pesten a középkorban. Budapest Régiségei 13. (1943) 319–334., 326.

²⁰ 1482-ben született L'Aquilában, a padovai egyetemen tanult filozófiát. Majd Rómába ment, ahol Vio bíboros titkára lett. *In librum Iob commentarii* c., Rómában 1535-ben megjelent kötetében a szerző életrajzát is ő írta. Vio halála után Agostino Trivulzio bíboros szolgálatába állt, 1544-ben hunyt el Rómában. L. *Alfonso Dragonetti*: Le vite degli illustri Aquilani. Aquila 1847. 125–127.; *Paul Kalkoff*: G. B. Flavio als Biograph Kaietans und sein Berich über Luthers Verhör in Augsburg. Zeitschrift für Kirchengeschichte 33. (1912) 240–267.

Bernardo Comunelli, írnoka N. Faber, Jean Dissoncourt²¹ és a később a magyar király római követeinek titkárává választott Pietro Antonio Berri volt.²²

Vio bíborost az új pápa, VII. Kelemen visszahívta Rómába, és 1524. január 8-án Lorenzo Campeggio bíboros nyert legátusi megbízatást Németország, Magyar- és Csehország, valamint Lengyelország területére.²³ Kinevezéséről a pápa 1524. január 17-én levelet küldött a császárnak, a birodalmi fejedelmeknek, VIII. Henrik angol királynak és Wolsey bíborosnak,²⁴ január 22-én pedig II. Lajos magyar királyt, Vio bíborost és Giovanni Antonio Burgio nunciust értesítette.²⁵ VII. Kelemen Campeggiót elsősorban a nürnbergi birodalmi gyűlésre küldte, hogy a fejedelmek közötti béke ügyében közvetítsen, a lutheri eretnekségnek gátat szabjon és nem utolsó sorban Magyarország számára a török ellen katonai segítséget szerezzen.²⁶ Mivel Vio megbízatása Campeggio megérkezéséig szólt, így az még csaknem fél évet Budán tartózkodott.²⁷

²¹ Nevüket l. a fenti iratokon, azonosításuk további kutatásra vár.

²² *Nemes Gábor*: Magyarország kapcsolatai az Apostoli Szentszékkal (1523–1526). Századok 149. (2015) 479–506., 491. A köztük lévő munkamegosztásra az okleveleken látható aláírások elhelyezkedéséből lehet következtetni, erre l. *Thomas Frenz*: Papsturkunden des Mittelalters und Neuzeit. (Historische Grundwissenschaften in Einzeldarstellungen 2.) Stuttgart, 1986. 84. Dissoncourt az oklevelek scriptoraként azonosítható, N. Faber a fogalmazvány elkészítését és az oklevélnek a fogalmazvánnyal való összevetését végezhetette, az iratok regisztrálásáért pedig Berri és Faber felváltva voltak felelősek. L. még *Kalous, A.*: Plenitudo potestatis i. m. 378–379. Kalous Fabert tévesen taxátornak tartja.

²³ *Tusor P. – Nemes G.*: Consistorialia i. m. 47., n. 43. Életéről l. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. xciv–xcvi; *Stephan Skalweit*: Lorenzo Campeggio. In: DBI vol. 17. 454–462.; *Kalous, A.*: Plenitudo potestatis i. m. 380–382. Bár a legátus családjának neve hivatalosan ‘Campeggio’, a magyar szakirodalomban meggyökeresedett ‘Campeggio’ mellett maradok.

²⁴ ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 11r–19r, n. 20–33., l. Monumenta reformationis Lutheranae ex tabulariis secretioribus S. Sedis 1521–1525. Ed. Petrus Balan. Ratisbonae–Neo Eboraci–Cincinnati 1884. 321–322., n. 143. E napon írt VIII. Henrik angol királynak és Wolsey bíborosnak is, l. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 58r–59v; kiad. *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the reign of Henry VIII.* I–IV. Ed. John Sherren Brewer. London 1862–1870. IV. 15., n. 35.

²⁵ *Nemes Gábor* (közread.): Brevia Clementina. VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brévéi (1523–1523). (Collectanea Vaticana Hungariae I/12.; A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 23.) Bp.–Győr–Róma 2015. 7–12., n. 7–9.

²⁶ A bíborosra bízott feladatról a pápa nem feledkezett meg Burgio nuncius ajánlólevelében a magyar uralkodópárt és I. Zsigmond lengyel királyt is tájékoztatni, l. *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 20–23., n. 19–21. II. Lajos márc. 8-án Brodaricsnak hasonlóképp összegezte Campeggio legátus feladatait, l. *Diplomatarium regni Hungariae per Nicolaum Istvánffy manu propria conscriptum*, Egri Főegyházmegyei Könyvtár (a továbbiakban: EFK) Y. IV. 55. fol. 45v, kiad. *Kasza P.*: Epistulae i. m. 90–93., n. 30., 92. L. továbbá Brandenburgi Albert bíboros levelét VII. Kelemen pápához, 1525. febr. 20. ASV Archivum Arcis (a továbbiakban: A.A.) I–XVIII. n. 3285.

²⁷ 1524. jan. 31-én a győri káptalan neki és Albisi Bernát királyi titkárnak, egykori szentszéki követnek ajándékot küldött: „Item in dominica Sexagesima reverendissimo Thome cardinali legato de latere misso capitulum pro munalibus misit pisces peroptimos flor. I den. LXX, libones albos den. XXXVIII et suis pro servariis dedimus ex commissione eiusdem capituli flor. I den. XXV. Item Bernardo secretario regio pro munalibus idem capitulum misit pisces pro den. XXXV emptos, vinum bonum den. VIII.” – GyEL GyKMLt Feudális, 1. köt. 620. Idézi: *Bedy Vince*: A győri székeskáptalan története. (Győregyházmegye múltjából III.) Győr 1938. 293. Albisiről l. *Kubinyi András*: A királyi titkárok II. Lajos király uralkodása idejében. Gesta 6. (2006: 1. sz.) 3–22., 18.; *Tusor P. – Nemes G.*: Consistorialia i. m. 32. – 1524. jún. közepén indult vissza, Treviso felé utazott l. *Wenzel G.*: Marino Sanuto i. m. 316–17.; *Margalits Ede*: Horvát történelmi repertórium. I–II. Bp. 1900–1902. I. 350. A legátus visszahívásáról l. még: *Bárány A.*: A szulejmáni ajánlat i. m. 117.

A nürnbergi birodalmi gyűlés berekesztése után Campeggio bíboros Ferdinánd főherceg meghívására Bécsbe utazott. Augusztus 21-én a Rómából hazarendelt követ, Brodarics István már itt tájékoztatta a magyar- és csehországi eseményekről.²⁸ Mivel a birodalmi gyűlés összehívására az itáliai háború kiújulása miatt nem volt esély, így Bécsből — elsősorban Burgio nuncius javaslatára²⁹ — Győrön át Szalaházi Tamás veszprémi püspök kíséretében³⁰ Budára utazott, ahová december 18-án ünnepélyes külsőségek között vonult be.³¹

Vióhoz hasonlóan ő is ellátott szentszéki bírói feladatokat, Kelemen pápa ugyanakkor a szokásos jogosítványai mellett továbbiakat is adott neki, amelyekkel a török elleni küzdelmet segíthette, így például a kereszténység ellenségeivel vívott csatában elhunytaknak teljes búcsút hirdethetett, engedélyt adhatott arra, hogy a romos egyházak köveit végvárak építéséhez használhassák fel, vagy hogy a kalocsai egyházmegye jövedelmeiből a végeken szolgáló katonák zsoldjait kifizethetik.³² Titkárságáról az általa kiadott oklevelek alapján van tu-

²⁸ Brodarics István VII. Kelemen pápához, 1524. aug. 21. *Kasza P.*: Epistulae i. m. 99–100., n. 34. – Brodarics Mária királyné levelét is átadta Ferdinánd főhercegnek, l. *Wilhelm Bauer*: Die Korrespondenz Ferdinands I. I. Band: Familienkorrespondenz bis 1526. (Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs 11.) Wien 1912. 213.

²⁹ Relationes oratorum pontificiorum i. m. 70–72., n. 23., 70. Nov. 16-án Salviati bíborosnak is írt Campeggio Magyarországra hívásáról, l. *Simonyi Ernő*: Flórenci okmánytár I–II. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár, Kézirattár, Ms 4994. II. n. 535.; Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár (a továbbiakban: OSzK Kt), Fol. Hung. vol. 1277/6., s. n.; Le Carte Stroziane del R. Archivio di Stato in Firenze, Inventario, Serie prima, Vol. II. (R. Soprintendenza Degli Archivi Toscani) Firenze 1891. 5.

³⁰ „Item sabbato ante dominicam tertiam adventus Domini reverendissimo cardinali de Urbe venienti et versus Budam ad regiam maiestatem transeunti ex commissione capituli misimus muneralia pisces peroptimos, libones, quatuor quartalia avenarum ac bona vina empta flor. III den. XXX. Item eodem die reverendissimo Wesprimiensi episcopo dictum cardinalem concomitanti similiter ex commissione capituli misimus muneralia cappones, volones, libones, leporem, vina bona et duo quartalia avenarum empta fl. II den. LXX, Viennen. IIII.” GyEL GyKMLt Feudális, 1. köt. 653. Idézi: *Iványi B.*: Számadáskönyv i. m. 22. – Szalaházi Tamás egri prépost, királyi titkár a kancellária egyik legbefolyásosabb tagjaként 1524 májusában nyert kinevezést a Várdai Pál egri áthelyezésével megüresedett veszprémi püspökségre. Szalkai László esztergomi érsek, kancellár egyik leg-hűbb embereként nem kizárt, hogy diplomáciai és protokolláris feladatok ellátása mellett az is feladata lehetett, hogy a legátus jóindulatát még annak Budára érkezése előtt a pápánál — a Bornemissza János által manipulált apostoli nuncius, Giovanni Antonio Burgio jelentései által — „befeketített” Szalkai számára megnyerje. Szalaháziról l. *Fazekas István*: Szalaházy Tamás, egy Habsburg-hű főpap portréja. Történelmi Szemle 49 (2007 1. sz.) 19–34., 20–21.; *Kubinyi A.*: A királyi titkárok i. m. 11–12., 15. Szalkaira l. *Nemes Gábor*: Elszalasztott lehetőségek. VII. Kelemen pápa és II. Lajos országainak belpolitikája (1523–1526). Egyháztörténeti Szemle 15 (2014 4. sz.) 3–19., 9–11.

³¹ Relationes oratorum pontificiorum i. m. ci.; *Fraknói V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 345. – A magyar király meghívólevelét Nádasdi Tamás adta át a legátusnak nov. végén, bár erre a megtisztelő feladatra Brodarics is számított, l. Brodarics István VII. Kelemen pápához, 1524. nov. 22. *Kasza P.*: Epistulae i. m. 103–104., n. 36. Campeggio 1524. nov. 29-én jelentette be, hogy Magyarországra utazik, l. Relationes oratorum pontificiorum i. m. 85–88., n. 28., 86. A konzisztóriumon dec. 14-én olvasta fel levelét Innocenzo Cibo bíboros, l. *Tusor P.* – *Nemes G.*: Consistorialia i. m. 53–54., n. 54. – Röviden ismerteti: *Bárány A.*: A szulejmáni ajánlat i. m. 118.

³² *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 83–84., n. 72. – Szentszéki bíróként kiadott oklevelei: 1.) 1524. dec. 22. Österreichisches Staatsarchiv, Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Familienarchiv Erdődy, Urkundenreihe n. 10.289. [in Privatbesitz] 2.) 1525. jan. 20. BayHStA Hochstift Passau Urkunden n. 3036. <http://monasterium.net/mom/DE-BayHStA/HUPassau/3036/charter> A letöltés dátuma: 2015. dec. 21. 3.) 1525. febr. 7. MNL OL DF 208 851. 4.) 1525. márc. 6. MNL OL DF 275 938. 5.) 1525. márc. 9. MNL OL DL 47 599., kiad.: *Kalous, A.*: Plenitudo potestatis i. m. 381–382. 6.) 1525. márc. 17. MNL OL DF 249 429. 7.) 1525. máj. 17. MNL OL DL 29 092. és MNL OL DF 277 791.

domásunk: titkára és ügyhallgatója Didaco de Paternina, taxátora Floriano Montini,³³ scriptora egy bizonyos Eremita és S. Canta, regisztrátora pedig a piacentzai Carolo Ciresia³⁴ volt.

A legátus egyházi kérdésekben is igen aktív volt. Budai tartózkodása alatt vezette a cseh katolikusok és kelyhesek uniójáról szóló tárgyalásokat,³⁵ megpróbált közvetíteni a pápa felé Kapisztrán János szentté avatási ügyében,³⁶ és sikerült meggyőznie Szalkai László esztergomi érseket, hogy végre pappá szenteltesse magát.³⁷

A legátusra diplomáciai és bíraskodási feladatok mellett fontos, gazdasági jellegű tevékenység is hárult: ez pedig még a néhai VI. Adorján pápa által küldött segélyösszeg kezelését jelentette, amelyet elődje, Vio bíboros a budai Fugger-faktorátusban helyezett letétbe. Az összeg feletti rendelkezés joga már legátusi kinevezéséről értesítő levelekben szerepel; az elhelyezésről kiállított bizonylat egyik példánya is Campeggiohoz került.³⁸ A pénz kezelését valószínűleg Burgio nuncius végezte részben a pápa, részben pedig a legátus útmutatása szerint. Erre utal az is, hogy VII. Kelemen meghagyta Campeggióknak, hogy a segély kamarai aranydukátban lévő, 15 000 dukátot kitevő részét váltassa be Burgióval új magyar dénárra.³⁹

A bíboros az összeget eredeti rendeltetésére is használta, hiszen a török ellen harcoló Tomori Pál kalocsai érseknek több alkalommal is adott nagyobb összegeket.⁴⁰ Emellett a pápa többek között ebből utaltatott ki neki a Fuggereknél 1525 februárjától havi 500 dukátot,⁴¹ amelyet néhány héttel később 600-ra emeltetett, mivel az immáron Magyarországon tartózkodó bíboros költségei nagyobbak voltak, mint ahogy azt Kelemen pápa gondolta.⁴² Ennek

³³ Floriano Montini ferrarrai klerikus, Campeggio titkára, 1532-től bolognai kanonok, 1533. május 13-án hunyt el Rómában. 1525-ben budai tartózkodása alatt Rotterdami Erasmusszal is levelezett, Campeggio Anglia bíboros protektoraként megszerezte neki Chisenbury és Chute prebendákat. L. *Giovanni Niccolò Alidosi Pasquali*: Li canonici della Chiesa di Bologna. Bologna 1616. 36.; *William E. Wilkie*: The Cardinal Protectors of England. Rome and the Tudors before the Reformation. Cambridge, 1974. 214–215.; The Correspondence of Erasmus. Letters 1535 to 1657. January–December 1525. Trans. Alexander Dalzell, annot. Charles G. Nauert. Toronto–Buffalo–London 1994. 22–23., 45–50., 116–117.

³⁴ 1524. június 17-én a Stuttgartban tartózkodó Campeggio mellett találjuk, aki kamarásának nevezi. L. *Paul Fredericq*: Corpus documentorum inquisitionis haereticae pravitatis Neerlandicae. Gent 1900. 275–278.

³⁵ *Nemes G.*: Elszalasztott lehetőségek i. m. 9–15.

³⁶ *Lettere di principi*. Fejedelmi levelek a pápának (1518–1578). Kiad. Bessenyei József. (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma, Fontes 3.) Roma–Bp. 2002. 52–53., n. IX/1.; *Karácsonyi János*: Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. I. Bp. 1922. 383–384.

³⁷ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 166–171., n. 46., 170.; *Balogh István*: Szalkay László esztergomi érsek (†1526). Kassa 1942. 63–64.; *Kubinyi András*: Szalkai László esztergomi érsek politikai szereplése. In: Kubinyi A.: Főpapok i. m. 147–160., 160.

³⁸ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 9–12., n. 8–9.

³⁹ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 40., n. 35.

⁴⁰ 1524. dec. 29-én 1000, 1525. jan. 27-én 945, 1525. jún. 9-én 1928 dukátot utaltatott ki, l. *Artner E.*: Védőbástya i. m. 190–196., n. 145., 193.

⁴¹ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 71–73., n. 64.

⁴² *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 78–79., n. 69. és *Artner E.*: Védőbástya i. m. 190–196., n. 145., 194. – A legátus költségeit Magyarországra érkezése előtt közvetlenül Rómából az Apostoli Ka-

ellenére távozásakor maradhattak kifizetetlen számlái, melyeket Burgiónak szintén ebből a pénzből kellett kifizetnie, amint azt a pénzzavarral küzdő Kelemen pápa neki meghagyta.⁴³

Campeggiót a pápa 1525 nyarán rendelte vissza. Budáról június 16-án indult útnak az uralkodó gazdag ajándékaival megrakodva,⁴⁴ ahonnan Székesfehérvárra ment,⁴⁵ majd Zágrábig Kretschmer Lőrinc fehérvári prépost kísérte,⁴⁶ ahol Erdődi Simon püspök fogadta.⁴⁷ Innen Laibach (Ljubljana) és Portogruaro érintésével Velencébe utazott, utolsó jelentését július 10-én innen küldte.⁴⁸ Rómába — hosszabb bolognai tartózkodás után⁴⁹ — október közepén érkezett, és 20-án a városban dúló pestisjárvány ellenére nyilvános konzisztóriumon fogadták.⁵⁰

A nuncius

Míg a legátus általában konkrét megbízatással és csak rövidebb ideig tartózkodott a számára kijelölt országokban, addig az állandó képviselő az apostoli nuncius látta el. A pápa állandó budai követi tisztét több mint három éven keresztül a már említett Giovanni Antonio Buglio, Burgio bárója töltötte be.⁵¹

mara fedezte. A kamarai számadáskönyv szerint Campeggióknak 1524-ben rendszeresen havi 100 dukátot utaltak ki (ASV Cam. Ap., Introitus et Exitus (a továbbiakban: Intr. et Ex.), vol. 561, fol. 136v, 144r, 151v, 156v, 162v, 170r, 175v, 183r, 189r, 198r, 202v), mindössze két alkalommal kapott nagyobb, 1705 dukátot kitevő összeget háromhavi költségeinek fedezésére (1524. aug. 3., ill. 1524. nov. 15. ASV Cam. Ap., Intr. et Ex., vol. 561, fol. 173r, 194r).

⁴³ Nemes G.: Brevia Clementina i. m. 104–105., n. 89.

⁴⁴ II. Lajos király nyolc aranyozott ezüstszerleget és 40 rőf fekete bársonyt ajándékozott a bíborosnak, l. *Fraknoi Vilmos*: II. Lajos király számadáskönyve 1525. január 12. – június 16. Magyar Történelmi Tár 22. (1877) 45–236., 203–204., idézi: *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. cxxiv.

⁴⁵ 1525. jún. 18-i jelentését már Székesfehérváron keltezi, l. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 214–220., n. 56.

⁴⁶ Jún. 12-én Thurzó Elek kincstartó szervitora, Ferenc deák (Franciscus Literatus) vitte Fehérvárra II. Lajos levelét, melyben utasítja a prépostot, hogy készüljön a zágrábi útra, l. *Fraknoi V*: Számadáskönyv i. m. 198. Kretschmerre l. *Köblös József*: Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában. (A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával). (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 12.) Bp. 1994. 356.

⁴⁷ Jún. 17-én Thurzó Elek kincstartó szervitora, Lőrinc deák (Laurentius Literatus) útnak indult az uralkodó levelével a zágrábi püspökhöz, l. *Fraknoi V*: Számadáskönyv i. m. 205.

⁴⁸ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 237–241., n. 62.

⁴⁹ Bolognában elintézendő ügyeiről még Budáról jún. 5-én küldött jelentésében ír, l. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 204–212., n. 54., 209. Bolognába júl. 13-án érkezett meg, l. erről 1525. júl. 21-én Wolsey bíborosnak írott levelét: *Brewer, J. S.*: *Letters and Papers* i. m. IV. 675., n. 1506.; *György Kurucz*: *Guide to Documents and Manuscripts in Great Britain relating to the Kingdom of Hungary from the Earliest Times to 1800*. London–New York 1992. 127., n. 21.987. A levélben Wolseynak megjegyzi, hogy legszívesebben egész augusztusban itt maradna, hogy pihenjen, de az államügyek és a pápa óhaja ezt megakadályozza. Aug. 18-án mégis itt találjuk, saját bevallása szerint privát ügyeinek intézése miatt kell a városban időznie (i. m. 706–707., n. 1575.).

⁵⁰ A pápa az okt. 13-i konzisztóriumon jelentette be Campeggio visszaérkezését, okt. 18-án tért vissza az Örök Városba, l. *Tusor P. – Nemes G.*: *Consistorialia* i. m. 58., n. 62–63.; *Brewer, J. S.*: *Letters and Papers* i. m. IV. 763., n. 1716.; *Kurucz, Gy.*: *Guide* i. m. 127., n. 21.988.

⁵¹ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. Életére l. i. m. xcii.; *Gerhard Rill – Giuseppe Scichilone*: Giovanni Antonio Buglio barone di Burgio. In: *DBI* vol. 15. 413–417. A nuncius családnéve hivatalosan 'Buglio' (latinul 'Pulleo'), de a magyar szakirodalomban meggyökeresedett, báróságáról kapott 'Burgio' használatánál maradtam.

Burgio Vio legátussal együtt érkezett Magyarországra 1523 nyarán. Bár minden bizonnyal rendszeresen küldött jelentéseket és a legátust biztosan elkísérte a bécsújhelyi találkozóra is, de ennek írásbeli nyoma nem maradt fenn. VII. Kelemen pápává választásakor Vio bíboros Rómába küldte Burgiót, hogy az új pápát tájékoztassa a magyarországi helyzetről.⁵² A nunciust 1524. január 22-én értesítették, hogy az eddigi legátust Lorenzo Campeggio bíboros váltja majd. A pápa meghagyta Burgiónak, hogy az új legátusnak mindenben engedelmeskedjen, és levélben rendszeresen tájékoztassa a magyarországi helyzetről, csakúgy, mint Giovanni Salviati bíborost, Magyarország protektorát. Meghagyta továbbá, hogy követsége ügyében ne csak Salviatival egyeztessen, hanem II. Lajos király — akit szintén értesített Burgio maradásáról⁵³ — követével, Brodarics Istvánnal is.⁵⁴

Burgiót VII. Kelemen pápa 1524. február végén küldte vissza Magyarországra, hogy a leköszönő legátustól átvegye a Szentszék budai követségét.⁵⁵ Február 20-án kelt ajánlólevelei arról tanúskodnak, hogy Burgio első magyarországi tartózkodása alatt az egész magyar politikai elitet és annak erőviszonyait is feltérképezte, és véleményét az új pápával is megosztotta.⁵⁶ Ebből nyilvánvalónak tűnik, hogy Burgio a külföldi követek megtévesztésében korábban már nagy jártasságot szerzett Bornemissza János budai várnagy, II. Lajos király nevelője befolyása alá került.

A Bornemissza Jánoshoz küldött brévéből egyértelműen kiviláglik, hogy a nuncius igen elismerően nyilatkozott a magyar főúrról a pápának; erényeinek hosszas dicsérete mellett azt is elárulta a szentatyának, hogy Tomori Pál Bornemissza javaslatára lett kalocsai érsek és a déli végeket védő seregek vezetője.⁵⁷ Ugyanakkor Kubinyi András kutatásaiból tudjuk, hogy Bornemissza volt a magyar királyi udvar legnagyobb intrikusa, aki nemcsak Burgiót, hanem a velencei és a császári követeket is félrevezette.⁵⁸

⁵² I. m. xcv; *Fraknói V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 333–334.

⁵³ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 10–12., n. 9. – Őfelsége márc. 8-án kelt levelében Brodaricsnak örömet fejezi ki, hogy Burgio visszatér. EFK Y. IV. 55. fol. 46r; kiad. *Kasza P.*: Epistulae i. m. 90–93., n. 30., 91. L. még *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. xcv.

⁵⁴ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 7–9., n. 7.

⁵⁵ 1524. jan. 22. Tommaso de Vio bíboros legátushoz, l. *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 9–10., n. 8. Burgio nuncius visszaküldése az 1524. febr. 28-i konzisztóriumon is szóba került, l. *Tusor P.* – *Nemes G.*: Consistorialia i. m. 49., n. 46.

⁵⁶ *Fraknói V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 338.

⁵⁷ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 15–17., n. 14. – 1523. febr. 4-én olvasták fel a pápai konzisztóriumon II. Lajos királynak azt a levelét, melyben a kalocsai érsekséget Tomori számára kérte: *Tusor P.* – *Nemes G.*: Consistorialia i. m. 38., n. 29. *Fraknói Vilmos* csak a főkapitányságra való jelölést tulajdonítja Bornemisszának, erre és a kinevezésére l. *Fraknói Vilmos*: Tomori Pál élete. Századok 15. (1881) 286–312., 377–396., 723–746., 309–312.

⁵⁸ *Kubinyi András*: A magyar állam belpolitikai helyzete Mohács előtt. In: Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából. Szerk. Ruzsás Lajos – Szakály Ferenc. Bp. 1986. 59–99., 79.; *Kubinyi A.*: Szalkai i. m. 147. Bornemissza Mária királynét sem szívelte, erre l. *Kubinyi András*: Habsburg Mária királyné udvartartása és a politika 1521–1526. In: Habsburg Mária, Mohács özvegye. A királyné és udvara 1521–1531. Szerk. Réthelyi Orsolya – F. Romhányi Beatrix – Spekner Enikő – Végh András. Bp. 2005. 13–23., 13.

Tomori Pálról — vitézségéről, jámborságáról és hadi tudásáról — szintén Burgio beszélt hosszasan a pápának, talán ennek is köszönhető a hozzá írott levélben olvasható szokatlanul hosszú, a diplomácia udvarias fordulatainál messze szubjektívebb, szívhez szóló méltatás.⁵⁹ Hozzá hasonlóan egy Szapolyai Jánoshoz írott brevében szintén elismeri VII. Kelemen, hogy hatalmáról és érényeiről a nuncius több ízben is beszélt neki.⁶⁰ Szalkai László egri püspök esetében pedig úgy fogalmaz, hogy az uralkodó iránti hűségéről, tudásáról és jámborságáról — mellyel az országot a helyes irányba kívánja terelni, és mely VII. Kelemen számára nagy örömet okozott — a nunciustól hallott.⁶¹ Ismerve azonban Burgiónak Szalkai iránt táplált ellenszenvét, kétséges, hogy a főpaprak az ország irányításában vállalt meghatározó szerepét a nuncius pozitívként jegyezte-e meg a pápának.

Az ajánlólevelek arról is árulkodnak, hogy Burgio a Magyarországra vezető úton sem tétlenkedhetett. Megbízta a pápa, hogy Velencében tárgyaljon Andrea Gritti dózsával,⁶² Zengg városában pedig oldja meg a VI. Adorján által a városnak küldött gabona helytelen felhasználása körüli botrányos helyzetet.⁶³ A nuncius Zenggből 1524 áprilisában érkezett Budára,⁶⁴ és május 7-én már a királyi tanácsban beszélt arról, hogy a pápa hogyan kívánja támogatni az ország török elleni harcát.⁶⁵ 1524. június 17-én Giovanni Matteo Giberti datárius levelében meghagyta neki, hogy az 1525. évi szentévet kihirdető bullát adja át Magyarországnak primásának, az esztergomi érseknek kihirdetés végett; ha pedig Lengyelországba megy, vigye el a bullákat a gnieznói érseknek is.⁶⁶

Az I. Zsigmond lengyel királyhoz, Piotr Tomicki krakkói püspökhöz és Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz szóló brevék⁶⁷ — amelyeket Gianmatteo Giberti datarius utasítására a nuncius magával vitt — arról árulkodnak, hogy a pápának már ekkor szándékában állt Burgiót Lengyelországba küldeni. Burgio végül 1524. július 6-án érkezett meg Krakóba, hogy a lengyel királlyal a cseh ügyről tárgyaljon, és hogy a két szomszéd uralkodó találkozóját előkészítse.⁶⁸

⁵⁹ Nemes G.: *Brevia Clementina* i. m. 26–28., n. 25.

⁶⁰ Nemes G.: *Brevia Clementina* i. m. 17., n. 15.

⁶¹ Nemes G.: *Brevia Clementina* i. m. 25–26., n. 24.

⁶² Nemes G.: *Brevia Clementina* i. m. 19., n. 18. Ez ügyben a pápa írt Tommaso Campeggio velencei nunciushoz — aki a legátus öccse — is: megkérte, hogy Burgio nunciusként a velencei dózsával való találkozásokkor legyen jelen, l. Nemes G.: *Brevia Clementina* i. m. 18–19., n. 17.

⁶³ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. xcvi.; *Fraknoi V.*: Magyarország és a Szentszék II. i. m. 339.; Nemes G.: VII. Kelemen i. m. 57–58.

⁶⁴ Erről Vincenzo Guidoto számol be: *Wenzel G.*: Marino Sanuto i. m. 312.; *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. xcvi.; *Fraknoi V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 339.; *Margalits E.*: *Repertorium* i. m. I. 350.

⁶⁵ *Wenzel G.*: Marino Sanuto i. m. 314.

⁶⁶ *Wojtyksa, H. D.*: *Acta Nuntiaturae Polonae* i. m. 153–155., n. 4. A legátusoknak és nunciuskoknak bullákhoz mellékelte kísérlőlevelét 1524. jún. 10-én kelt, a fogalmazványát és a címzetek névsorát — köztük ‘cardinale Sancti Sixti legato Vngarie’ és ‘archiepiscopo Gneznensi legato nato et primati regni Polonie’ — l. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 145rv.

⁶⁷ Nemes G.: *Brevia Clementina* i. m. 21–25., n. 20–23.

⁶⁸ 1524. júl. 18. és 25. között Gibertinek és Campeggióknak írott jelentései, ezekről l. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 3–10., n. 1–4. A királytalálkozóról l. még I. Zsigmond király levelét a

Nem időzött azonban sokat Krakóban, mert augusztus 15-én már ismét Budán volt.⁶⁹

Burgio jelentéseiből kiderül, hogy jóval több levelet kapott a pápától, mint ami fennmaradt. Amit ismerünk, az csak alátámasztja a reláció alapján Fraknói Vilmos által bemutatott szerteágazó tevékenységét. Burgio elsődleges feladata természetesen a diplomáciai levelezés és az információcsere volt. Rendszeresen írt jelentéseket (*dispacci*) a követekkel való kapcsolattartásért felelős *secreteratius domesticus*nak, Jacopo Sadoletónak, de adott esetben magát a pápát, vagy éppen Francesco Armellini Medici camerlengót, Giovanni Matteo Giberti datáriust, Giovanni Salviati bíboros protektort, Campeggio bíboros legátust vagy Nikolaus von Schönberg bíborost is tájékoztatta egy-egy ügyben.⁷⁰ Diplomáciai tevékenységét alapján határozták meg a Rómából kapott instrukciók. Ő adta át a Szentszék leveleit, melyeket a Kúria iránymutatása alapján kommentált is.⁷¹ Emellett tartotta a kapcsolatot a környező uralkodókhöz küldött követekkel: a Ferdinánd főhercegnél tartózkodó Girolamo Rorariónak több ízben iratokat küldött, a Lengyelországból visszatérő Niccolò Fabrót Budán 10 napig vendégül látta.⁷²

Burgio jelentései nem csak a Kúriát informálták: több esetet ismerünk, amikor a pápa külföldi uralkodóhoz írott levelekhez mellékelte a nuncius relációinak másolatát, hogy alátámassza a levelében ismertetett, a Magyarországot fenyegető török veszélyt.⁷³ Emellett természetesen többen felkeresték Burgiót

lengyel rendekhez: *Wojtyksa, H. D.*: Acta Nuntiaturae Polonae i. m. 158–160., n. 6. A lengyel királlyal, Bona Sforzával is tárgyalt a bari hercegség ügyéről, l. *Theiner, A.*: Vet. mon. Pol. i. m. II. 420., n. 442. – A lengyel követség összefoglalva: *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. xcix.; *Fraknói V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 342–343.

⁶⁹ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 14–16., n. 6. Burgio visszatéréséről 1524. aug. 24-i levelében a velencei követ is megemlékezett, l. *Óváry Lipót*: A Magyar Tud. Akadémia Történelmi Bizottságának oklevél-másolatai I. Bp. 1890. 271., n. 1189.

⁷⁰ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m.; *Wojtyksa, H. D.*: Acta Nuntiaturae Polonae i. m. 212–217., n. 30.; *Bessenyei J.*: Lettere di principi i. m. 122–123., n. XIX/1.; *Simonyi E.*: Flórenci okmánytár i. m. II. n. 533., 535–536; *Le Carte Stroziane* i. m. 3., 5. Sadoletó levele Burgiónak, 1524. jún. 10.; *Péter Tusor*: The Papal Consistories and Hungary in the 15th and 16th centuries. To the history of the Hungarian Royal Patronage and Supremacy. (Collectanea Vaticana Hungariae II/4.) Bp.–Rome 2012. 103–105., n. 2. Leveleinek említése a brévékben: 1524. szeptember 28. Szalkai László érsekhez (*Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 52–55., n. 49.), ill. 1525. július 1. I. Zsigmond lengyel királyhoz (*Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 103–104., n. 88.). Jelentéseit rendszeresen felolvasták a konzisztóriumon is, l. *Tusor P.* – *Nemes G.*: Consistorialia i. m. 57–58., n. 61.; 62–67., n. 68–78.

⁷¹ A Magyarországról Rómába írott levelekben is többször olvashatjuk, hogy a pápa a „Báró úr” leveléből értesül erről, pl. *Artner E.*: Védőbástya i. m. 171–174., n. 134.; 183–184., n. 140.; *Bessenyei J.*: Lettere di principi i. m. 40–43., n. V/5.; 110–115., n. XV/1–2.; 118–121., n. XVII/1.; *Kasza P.*: Epistulae i. m. 101–102., 35.; 122–124., n. 50.; 126–127., n. 52.; 134–137., n. 58–60.; 138–140., n. 61–62.; 146–147., n. 66.; 155., n. 70. Burgio a levél átadása után legtöbbször külön is kitért a Szentszék álláspontjára, erre jó példa Szalkai Salviatinak írott levele: „Multis ex rebus perspexi singularem erga me benevolentiam dominationis vestre reverendissime ex hiis autem litteris, quas mihi hodie dominus Baro nuntius apostolicus dedit legendas, apertius intellexi ...”, *Simonyi E.*: Flórenci okmánytár i. m. II. n. 528.; OSzK Kt vol. Fol. Hung. 1277/6. s. n., *Le Carte Stroziane* i. m. 8.

⁷² *Wojtyksa, H. D.*: Acta Nuntiaturae Polonae i. m. 244–245., n. 12.

⁷³ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 134–144., n. 123–124. Erről leginkább Burgiónak az angol udvarba küldött másolatai árulkodnak, erről l. *Brewer, J. S.*: Letters and Papers i. m. III. 603–604., n. 1471–1472. (tévesen 1521-re datálva); IV. 883., n. 1958.; 921., n. 2048.; 924–926., n. 2056.; 1035., n.

a budai követségen, hogy járjon közbe érdekükben a Szentszéknél, például Gosztonyi János erdélyi püspök kinevezési bullái ügyében,⁷⁴ vagy a klisszai várvédők a török elleni harc támogatása érdekében.⁷⁵

Hasonlóan fontos feladata volt a budai Fugger-faktorátusban elhelyezett pénz kezelése. 1524 márciusában — tehát még Magyarországra érkezése előtt — azt a feladatot kapta, hogy Campeggio bíboros legátusnak keresse meg azt a kereskedőt vagy bankot, ahol a kamarai aranydukátot a lehető legjobban váltják az új magyar dénárra.⁷⁶ 1525. június 22-én, mikor a Fuggerek budai faktorátusát — akikre az 1525-ben Rákos mezején ülésező nemesség haragja a spanyol zsidó Szerencsés Imre, Szalkai egyik üzletembere mellett ráirányult — támadás érte,⁷⁷ akkor Burgio személyesen tájékozódott Hans Derschwamnál, a faktorátus pénztárnokánál a letétbe helyezett összegről.⁷⁸

Saját szükségleteinek fedezését is ebből az összegből kapta: 1524. október 1-jén a pápa meghagyta a Fuggereknek, hogy fizessenek ki a nunciának 380 dukátot, majd ezt követően havonta folyósítsanak neki 100 dukátot.⁷⁹ Az összeg minden bizonnyal nem volt elegendő, és a következő év februárjában a pápa még 80 dukátot utaltatott ki neki az augsburgi kereskedőkkel.⁸⁰ Valószínűleg ez sem oldotta meg Burgio pénzügyi gondjait, mert néhány hónappal később VII. Kelemen megengedte, hogy költségeit az ország védelmére elhelyezett pénzügyi összegből fizesse. A pápa ugyanakkor meghagyta neki, hogy erről vezessen számadást, és amint lehet, az összegnek legalább nagyobb részét pótolni fogja.⁸¹ Költségeihez olykor a magyar udvar is hozzájárulhatott csekélyebb összegekkel.⁸²

2306.; 1063–1065., n. 2380–2381.; 1098–1099., n. 2463.; *Kurucz, Gy.*: Guide i. m. 128., n. 21.992., 21.995., 21.997.; 129., n. 21.1005–1007., 21.1009.

⁷⁴ *Bessenyei J.*: Lettere di principi i. m. 122–123., n. XIX/1.

⁷⁵ ASV Segreteria di Stato, Principi vol. 2, fol. 344r; másolata: OSzK Kt Fol. Hung. vol. 1277/6., s. n.

⁷⁶ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 40., n. 35. L. még Burgio 1524. nov. 21-én Salviati bíborshoz írott levelét: *Simonyi E.*: Flórenci okmánytár i. m. II. n. 536.; *Le Carte Stroziane* i. m. 6. Francesco Armellini Medici 1525. dec. 22-i utasítását: ASRoma, Fondo Camerale I, Serie IV (Diversorum del Camerlengo), Liber III (busta 369), fol. 7v–8r.

⁷⁷ Erről bővebben: *Kubinyi András*: A nürnbergi Hallerek Budán. Adalékok a késő középkori dél-német kereskedelem történetéhez. In: *Kubinyi András*: Tanulmányok Budapest középkori történetéről I–II., szerk. Kenyeres István – Kis Péter – Sasfi Csaba (Várostörténeti tanulmányok), Bp. 2009. II. 705–741., valamint *Kubinyi András*: Országgyűlési küzdelmek Magyarországon 1523–1525-ben. In: *Honoris causa*. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére. Szerk. Neumann Tibor – Rácz György (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 40. – *Analecta Mediaevalia* III.) Bp.–Piliscsaba 2009. 125–148.

⁷⁸ *Dernschwam, H.*: Útinapló i. m. 123.

⁷⁹ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 55–57., n. 50.

⁸⁰ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 76–78., n. 68. és *Artner E.*: Védőbástya i. m. 190–196., n. 145., 194. – Fraknói tévesen ettől az időponttól számítja a 100 dukát fizetését: *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. xcvi.; *Fraknói V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 339. 1084. j.

⁸¹ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 104–105., n. 89.

⁸² Bár bizonyosan többször előfordult, de erre mindössze egy adatunk van: 1525. máj. 25-én 125 forintot kapott (*Fraknói V.*: Számadáskönyv i. m. 180). A külföldi követek és legációk költségeinek fizetése bevett gyakorlat volt. IV. István moldvai vajda Tódor nevű követének és kíséretének költségeire 1525. márc. 30-tól ápr. 13-ig napi 20 forintot fizettek ki (i. m. 124–140, helyenként). A lengyel király követsége máj. 12-től jún. 10-ig heti 140 forint juttatásban részesült (i. m. 169–234, helyenként).

Campeggio legátus távozása után az összeg eredeti célra, a török elleni harcra való felhasználását már ő felügyelte.⁸³

1526. július végén — amikor az ország helyzete a török fenyegetés miatt kezdett kritikussá válni — a pápa először I. Zsigmond lengyel királyhoz akarta küldeni segítségért,⁸⁴ majd nem sokkal később — valószínűleg Burgio kérésére, aki attól félt, hogy vagy a fellázadó magyarok vagy a törökök fogságába kerül⁸⁵ — Rómába rendelte vissza.⁸⁶ A nuncius végül mégis úgy döntött, hogy a hadjárat végéig Magyarországon marad,⁸⁷ mire Kelemen pápa meghagyta neki, hogy ha a királyt követve elhagyja Budát, szervezze meg kíséretét, és ne keveredjen fegyveres összecsapásba.⁸⁸ A nuncius augusztus 25-én Budán tartózkodott, majd a mohácsi csata másnapján a királyné kíséretével együtt Pozsonyba utazott.⁸⁹ Innen Bécsbe ment, ahol az Itáliába való visszatérésről döntött. Villach érintésével a Tagliamento völgyében kelt át az Alpokon; szeptember 30-i levelét az Udinetől északra fekvő Venzona városából keltezte. Innen Ravenna, Pesaro és Spoleto útvonalon tervezett az Örök Városba utazni.⁹⁰

Burgio jelentései — és nem mellelleg Fraknoi Vilmosnak ezek alapján írott értekezései — nagyban befolyásolták és alakítják ma is a Mohács előtti Magyarországról alkotott képünket.⁹¹ Mivel a szicíliai diplomata nagy népszerűségnek örvendett,⁹² így az általa festett kép megbízhatóságát csak a legutóbbi időkben kérdőjelezte meg Kubinyi András,⁹³ akinek az ez irányú kutatásai még folytatásra várnak.

Burgio közvetlen munkatársairól nem sokat tudunk, pedig a nuncius egész biztosan alkalmazott titkárt, írnokot vagy ügyvivőt. A magyar király ajánlólevelével Rómába utazó Antonius Hortoqhe jellemzéséből ítélve valószínűleg a

⁸³ L. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. cxlii–clix.

⁸⁴ *Nemes G.*: *Brevia Clementina* i. m. 163–164., n. 140–141.

⁸⁵ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 414–417., n. 111., 416., ill. cxlvii.

⁸⁶ *Nemes G.*: *Brevia Clementina* i. m. 164–165., n. 142. II. Lajos magyar királyhoz: *Nemes G.*: *Brevia Clementina* i. m. 165., n. 143. (Ez utóbbit valószínűleg el sem küldték.) – A visszahívás valószínűleg már korábban szóba került, mert Brodarics márc. 17-én kérte a pápát, hogy semmiképpen se rendelje haza, l. *Kasza P.*: *Epistulae* i. m. 135–137., n. 59., 136. Giovanni Verzelio már júl. 22-én és 26-án Sadoletónak Burgio visszahívása ellen érvelt: *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 422–424., n. 114., 424.; 429–430., n. 116., 430.

⁸⁷ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 418–419., n. 112., 419.; 420–422., n. 113., 422.

⁸⁸ *Nemes G.*: *Brevia Clementina* i. m. 173–174., n. 150. – A Signoria követének 1523-ban meghagyta, hogy ha Lajos király táborba szállna, és őt is magával óhajtáná vinni, színleljen betegséget. *Óváry L.*: MTA oklevél-másolatai i. m. 268., n. 1170.

⁸⁹ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 449–453., n. 129–131., fordításuk: *Bartoniek Emma* (ford.): Mohács Magyarországa. Báró Burgio pápai követ jelentései. Bp. 1926. 120–124.

⁹⁰ *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 454–455., n. 132. Ugyanezt az útvonalat követte a Mantovából a lengyel királyhoz tartó Niccolò Fabro nuncius is, l. *Wojtyksa, H. D.*: *Acta Nuntiaturae Polonae* i. m. 230., n. 4.

⁹¹ Fraknoi elfogultságát jól mutatja Burgio értékelése: *Fraknoi V.*: Magyarország és a Szentszék II. i. m. 346–347.

⁹² Jól mutatja Brodarics István 1524. aug. 21-én VII. Kelemen pápának írott levele, l. *Kasza P.*: *Epistulae* i. m. 99–100., n. 34., 100.

⁹³ *Kubinyi A.*: Szalkai i. m. 147–148. Erről l. még *Tringli István*: Az újkor hajnala. Magyarország története 1440–1541. (Tudomány–Egyetem) Bp. 2003. 108.

nuncius ügyintézője lehetett.⁹⁴ 1526. június 13-án érkezett Budára Sadoletto rokona, Giovanni Verzelio, aki Rómából Kelemen pápa újabb segélyét hozta, és szeptemberig Burgióval maradt.⁹⁵

A Szentszék és Magyarország közötti kapcsolatok alakulásában nem elhanyagolható szerepet játszott a Campeggio legátus által Ferdinánd osztrák főherceghez irányított nuncius, Girolamo Rorario sem, aki rendszeresen tájékoztatta Burgiót és az 1524 decemberében Bécsből Budára érkező Campeggio legátust a főhercegről és a birodalmi történésekről.⁹⁶ Emellett továbbította a Szent-széktől érkező levélkötegeket a legátusnak és a nunciushoz.⁹⁷ 1524 decemberében VII. Kelemen úgy határozott, hogy Rorario fizetését — mely kéthavonta 106 rajnai forintot tett ki — a Fuggerek utalják ki neki a Vio bíboros által egykor elhelyezett összegből.⁹⁸ Az összeg azonban Rorario számára is kevésnek bizonyult, ezért alig több mint egy hónappal később a pápa 300 kamarai dukát kiutalását rendelte el.⁹⁹

Eseti megbízottak

A pápa egyes konkrét ügyek elintézésére is kiküldhette megbízottait. A horvát-dalmát végek megsegítésére küldött szállítmányok elosztására például két ízben is választott megbízottat: 1524-ben Thomas Nigert,¹⁰⁰ 1525-1526-ban

⁹⁴ „vir industrius multo tempore sedulo ac diligenter servivit, curamque domus eius ac familie gessit” – *Artner E.*: Védőbástya i. m. 180., n. 138.

⁹⁵ „In questo punto è arrivato Joanne” – *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 394–398., n. 398. Érkezésének előkészítéséről: i. m. 391–393., n. 102., 391. Sadoletónak 1526. júl. 23. és okt. 7. között írott jelentéseit l. i. m. 422–424., n. 114.; 429–430., n. 116.; 437., n. 121.; 442–444., n. 124.; 446–447., n. 127.; 453., n. 131.; 455–456., n. 133.

⁹⁶ Rorario levelei Burgio és Campeggio jelentéseiben, l. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 63., 80., 94., 103., 113., 129., 169., 200., 230., 246., 349., 360.

⁹⁷ Burgio és Campeggio jelentéseiben, l. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 95., 126., 263. Rorario Sadoletónak küldött (1525. júl. 18., aug. 3.) jelentéseiben, l. ASV A.A. I-XVIII. n. 6522, fol. 53r–58v (a kiadásukból: *Balan, P.*: Monumenta reformationis i. m. 492., n. 233.; 514–515., n. 240.; 535., n. 252. e részek hiányoznak). 1525. aug. 3-i jelentése szerint levelét és a pápától Burgiónak küldött leveleket tartalmazó csomót — mely Róma felől Trentón és Innsbruckon át érkezett hozzá Bertimberch-be — titkára vitte tovább Bécs felé. Ehhez l. Burgio 1525. szept. 13-i jelentését: *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 263–266., n. 67., 263. 1525. okt. 10-én Burgio azt írta Rorariónak, hogy megkapta azt a csomó levelet, amit Rómából küldtek neki („fasciculum litterarum, que ad me date erant Rome”), l. MNL OL DF 276 094. (Érdekesség, hogy Rorario Ferdinánd főhercegnek II. Lajoshoz címzett leveleit is továbbította Budára, Burgio pedig Carl von Burgund parancsára egy levélköteget is eljuttatott Rorariónak.) Természetesen a Kúria is alkalmazott ad hoc megbízatással futárokat, a budaszentlőrinci pálosoknak például egy bizonyos Dominicus Mantuanus kézbesítette a pápa levelét. *Tusor P.*: The Papal Consistories i. m. 106–107., n. 3.

⁹⁸ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 70–71., n. 62. A bréve Budára érkezéséről 1525. jan. 22-i jelentésében Campeggio legátus számol be, l. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 121–131., n. 36., 130.

⁹⁹ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 75., n. 66. – 1525. aug. 2-i jelentése szerint ez ügyben levelet küldött Burgiónak, l. ASV A.A. I-XVIII. n. 6522, fol. 55r. Az apanázs átváltásáról és kiutalásáról l. *Relationes oratorum pontificiorum* i. m. 225–228., n. 59., 227.; *Artner E.*: Védőbástya i. m. 190–196., n. 145., 194.

¹⁰⁰ Életére l. *Kerubin Šegvič*: Obrana Klisa i zasluge spličanina Tome Crnica (Nigra) u pismu Klementa VII god. 1525. Arhivski Vjesnik 7. (1937) 35–41.; *Henryk Wojtyśka*: Toma Crnić jedini

pedig Leonardo Crescit.¹⁰¹ Míg ez utóbbiról csak annyit tudunk, hogy pápai familiáris, addig Thomas Niger a Szentszék régi, bevált diplomatája volt. 1519 és 1521 között többször járt Rómában,¹⁰² 1522 decemberétől 1523 márciusáig a lengyel udvarban teljesített nunciusi szolgálatot.¹⁰³ Krakkóból április elején a magyar királyhoz utazott Olmützbe.¹⁰⁴ Itt II. Lajos a Rómába tartó követet azal bízta meg, hogy Velencében — ahová augusztusban meg is érkezett¹⁰⁵ — nevében gratuláljon Andrea Gritti dózsénak megválasztásához.¹⁰⁶ Decemberben már ismét az Örök Városban találjuk.¹⁰⁷ Scardonai püspöksége jövedelmeit szinte állandó távolléte miatt nehezen tudta élvezni, nem is beszélve arról, hogy már széke elfoglalása¹⁰⁸ is az akkori velencei dózse, Antonio Grimani ellenállásába ütközött. Követi megbízatásai alatt pedig egy sebenicói klerikus — természetesen velencei támogatással — elfoglalta püspöki jövedelmeit, a diplomata csak a Sacra Romana Rota ítélete és VII. Kelemen pápának Andrea Gritti velencei dózséra gyakorolt nyomása miatt kaphatta vissza őket.¹⁰⁹ Csekély főpapi jövedelmeit magyarországi javadalommal is kiegészíthette, hiszen — minden bizonnyal Magyarország érdekében végzett diplomáciai ténykedése elismeréseképp — Szatmári György esztergomi érsek egy kanonoki stallumot és a szentgyörgymezei prépostságot adományozta neki.¹¹⁰

Nigert sikeres, főleg Klissza megvédésénél tanúsított diplomáciai tevékenységének köszönhetően 1524 szeptemberében a pápa traui püspökké nevezte ki,¹¹¹ októberben viszont már újra követségbe küldte, és a horvát végekre

Sloven nuncije u Poljskoj (1522–1523). Radovi 21. (1988) 35–44.; *Wojtyksa, H. D.*: Acta Nuntiaturae Polonae i. m. xi–xii.; *Stanko Josip Škunca*: Toma Niger Mrčić. Diplomati i humanist. Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru 43. (2001) 255–273., diplomáciai szereplésére 259–266.; *Nemes G.*: VII. Kelemen i. m. 58–60., 63.

¹⁰¹ Róla l. *Nemes G.*: VII. Kelemen i. m. 61–62.

¹⁰² *Tusor P.* – *Nemes G.*: Consistorialia i. m. 33–34., n. 23. (Beriszló Péter bán követeként); *Wenzel G.*: Marino Sanuto i. m. 164., 175., 203.

¹⁰³ E követségről l. *Wojtyksa, H.*: Toma Crnić i. m.; *Wojtyksa, H. D.*: Acta Nuntiaturae Polonae i. m. xxxix–xl.; 137–147., valamint *Škunca, S. J.*: Toma Niger i. m. 264–265.

¹⁰⁴ *C. Tóth N.*: Politikatörténeti források i. m. 214–215., n. 191.

¹⁰⁵ *Wenzel G.*: Marino Sanuto i. m. 273.

¹⁰⁶ EFK Y. IV. 55. fol. 50rv. A levél datálatlan, Andrea Gritti 1523. május 20-án választották dózsénak.

¹⁰⁷ Brodarics I. Zsigmond lengyel királyhoz 1523. dec. 15-én írott levelében azt írja, hogy Niger Rómába érkezett: *Kasza P.*: Epistulae i. m. 84–85., n. 26., erről l. még *Fraknói V.*: Magyarország és a Szentszék i. m. II. 333.

¹⁰⁸ Az 1520. jan. 11-i konzisztóriumon pápai reláció révén került a scardonai püspöki székbe, l. ASV Archivio Concistoriale (a továbbiakban: Arch. Concist.), Acta Vicecancellarii (a továbbiakban: Acta Vicecanc.), vol. 2, fol. 138v; HC III. 294.; *Wojtyksa, H.*: Toma Crnić i. m. 38., a kinevezésről értesítő brève: *Škunca, S. J.*: Toma Niger i. m. 271.

¹⁰⁹ *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 28–30., n. 26. Az ajánlólevelek tanúsága szerint Burgio nunciushoz — miközben Magyarországra tartott — Velencében tárgyalnia kellett Andrea Gritti dózséval, ahol valószínűleg ez az ügy is szóba került, emiatt a pápa írt Tommaso Campeggio velencei nunciushoz is, l. *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 18–19., n. 17–18.

¹¹⁰ 1524. febr. 23. Szatmári György esztergomi érsekhez, *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 33–35., n. 32.

¹¹¹ 1524. szept. 5. Thomas Niger traui püspökhöz, l. *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 51–52., n. 48. VII. Kelemen pápa a kinevezésről ugyanezen a napon Andrea Gritti velencei dózsét is értesítette, l. *Nemes G.*: Brevia Clementina i. m. 50–51., n. 47. Thomas Niger propozíciójára csak a levél

szánt segélyek elosztásával bízta meg.¹¹² 1525 júniusában újabb diplomáciai megbízatást kapott,¹¹³ és valószínűleg gyakori kiküldetései is közrejátszottak abban, hogy trauai püspökségéről lemondott unokaöccse, Christophorus javára.¹¹⁴

Az Apostoli Szentszék a 16–17. század folyamán alakította ki a világegyházat behálózó nunciatúrák hálózatát a pápaság érdekeinek lehető leghatékonyabb képviselése érdekében.¹¹⁵ Bár a pápa 1523 és 1526 között Magyarországra küldött követei nem alkottak a szó modern értelmében vett nunciatúrát, de — különösen a legátus és a nuncius együttes jelenléte esetén — annak minden funkcióját ellátták. Míg az általunk vizsgált korszakban az Apostoli Szentszék érdekeinek érvényesítését, az információk beszerzését és továbbítását, az egyházi bíróság működtetését, a pápai segélyek kezelését és elosztását mind a pápa által küldött legátus, nuncius és különböző eseti megbízottak — későbbi szóhasználatnál élve internunciusok — esetlegesen végezték, addig a 17. században ezt már egy hierarchikusan szervezett, a nuncius személyének alárendelt modern hivatal, az apostoli nunciatúra látta el.¹¹⁶ A mohácsi csata után sajnos már nem Budán, hanem Bécsben.

PAPAL LEGATES IN HUNGARY BEFORE THE BATTLE OF MOHÁCS

by Nemes Gábor
(Summary)

The highest ranking envoys that the Pope could send to a certain country were the legates, who usually were persons of outstanding abilities, experienced diplomats and mainly cardinals. In May 1523 Pope Adrian VI sent the learned Dominican cardinal, Tommaso de Vio to Hungary, who were staying in Buda for almost a year. A new legate, Cardinal Lorenzo Campeggio was appointed in January 1524 and arrived at the Hungarian court at the end of the year after having stayed in Nürnberg and Vienna. He remained in Buda for about half a year. In addition to the diplomatic representation the legates supervised the money of the papal financial aid that was deposited in the Fugger Factory of Buda and acted as judges in lawsuits concerning the Holy See. During his stay in Buda, Campeggio lead the discussions preparing the union of the Czech Catholics and Utraquists, tried to mediate in the canonisation of John of Capistrano towards the Pope and managed to persuade the Archbishop of Esztergom: László Szalkai to have himself consecrated to a priest. While

kelte után egy héttel, a szept. 12-i konzisztóriumon került sor, a relációt maga a pápa végezte. A ki-nevezést addigi javadalmi megtartásával nyerte el, erről a breve nem tesz említést. ASV Arch. Concl., Acta Vicecanc., vol. 3, fol. 49v; HC III. 316.

¹¹² 1524. okt. 13-án kelt oltalomlevelét, valamint a Frangepán családhoz érkezéséről írott levelét l. Nemes G.: Brevia Clementina i. m. 64–65., n. 56–57.

¹¹³ 1525. jún. 25. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez, l. Nemes G.: Brevia Clementina i. m. 102–103., n. 87.

¹¹⁴ 1525. jún. 9. VII. Kelemen pápa Christophorus Niger választott trauai püspökhöz, l. Nemes G.: Brevia Clementina i. m. 99–101., n. 84. A kinevezésről l. még HC III. 316., ill. ASV Arm. XL., vol. 19, fol. 23r–24r. – Az oklevél digitális felvételéért Rácz Györgynek tartozom köszönettel.

¹¹⁵ A nunciatúrák kialakulásáról és működéséről l. Tusor Péter: A barokk pápaság 1600–1700. Bp. 2004. 185–194.

¹¹⁶ Tusor P.: A barokk pápaság i. m. 188.

the legates stayed at their destination for a specific mission and for shorter periods of time, the standing representation was the duty of the apostolic nuncios. The office of the standing envoy's duty of the Holy Father in Buda was fulfilled for more than three years by Giovanni Antonio Burgio who arrived in Hungary together with Legate Vio in the summer of 1523. The operations of Nuncio Burgio were basically determined by the instructions he received from Rome. His primary duty was the diplomatic correspondence and the information provision, so he regularly sent reports (*dispacci*) to Jacopo Sadoletto, who was responsible for contacting with the envoys. Burgio handed the letters of the Holy See while commenting them according to the instructions of the Curia. He also maintained contacts with the papal envoys staying at the neighbouring courts (especially with Nuncio Girolamo Rorario having been sent to the Austrian Arch-Duke, Ferdinand) and interfered at the Holy See in the interest of Hungarian applicants. Burgio's reports have not ceased to strongly influence and shape the general picture of Hungary before the Battle of Mohács. It was András Kubinyi, who first observed that Burgio, the papal diplomat of Sicily, was often misinformed by János Bornemissza, the biggest intriguing of the time, so this study also contributes to the study of the reliability of the picture having been provided by the papal nuncio.

The Pope might have sent his deputies to arrange any specific matters. He sent two deputies to distribute the supplies having been sent to support the Croatian-Dalmatian frontier: Thomas Niger, the Bishop of Trau in 1524 and Leonardo Cresci in 1525-1536. While the latter is known only as a familiar of the Pope, Thomas Niger was an old, experienced diplomat of the Holy See.